

Hvordan lære morse ?

Av: Gisle J. Bjørneseth, LA5EKA, tidligere LC4PAT.

Grunnen til at jeg ikke ble radioamatør før C-lisensen dukket opp, var at jeg hadde hørt at det å lære morse var fryktlig vanskelig. Som ingeniør student fant jeg pensumet til lisensen nesten banalt enkelt, men morse, det var vanskelig det. Overalt hvor jeg snudde meg fikk jeg beskjed om dette, av gamle radioamatører, av nye radioamatører, av ikke radioamatører. Man måtte pugge tabeller, og slite i årevis for å nå hastigheten som krevdes for A-lisens. Jeg tok dette for å være sannheter, siden ingen sa noe annet, ikke engang NRRL. Siden noen åpenbart trenger å kaste lys over denne saken, så gjør jeg det nå.

Det jeg skal si nå kan komme som en overraskelse på mange, men MORSE ER LETT Å LÆRE, bare man gjør det på rette måten. Glem alt det de gamle grinebiterne har fortalt dere. Ikke hør på de som sier morse er avleggs. La dere ikke påvirke av den nesten aggressive anti CW bevegelsen. Flesteparten av dem har lært det på feil måte og dermed aldri blitt fortrolig med å bruke det. Så hvordan kan det være så lett ? Bruk to minutter på å lese videre her, så vil du snart skjønne at hvis du gidder, så er du QRV på CW om to-tre uker. Stiller du så opp med håndpumpa hos Post og Tele og proklamerer at "jeg kan morse, gi meg en A-lisens", så tenker jeg at de hoster opp en løsning temmelig raskt.

Så, hvorfor lære morse, i en tid da kravet til CW snart forsvinner ? Vel, mange meninger om det, men ett faktum er at mer eller mindre halvparten av all DX'ing, testkjøring og småsnakk ("ragchew") på lufta foregår ved hjelp av morsetelegrafi, på alle bånd helt opp til infrarødt. Jeg hører flere LA stasjoner på telegrafi enn SSB. Her en tilfeldig sen tirsdagkveld overhørte jeg en "ring" på 8-10 LA stasjoner, i livlig diskusjon om antenner, på 40m CW. Nye digitale modi har også en del tilhengere, men at f.eks. PSK31 har tatt så fullstendig av, mener jeg er en overdrivelse. Lytter en tilfeldig på 80 eller 20m så hører man kanskje to tre PSK stasjoner, mens du hører det tidobbelte på både SSB og CW. Et annet faktum er at flertallet av radioamatører i den tredje verden ikke har mulighet til å sitte med avanserte datasystemer for å kjøre radio. Det krever både penger og utdanning. Så da, dersom vi vil ha kontakt med dem på HF, ja da må vi bruke CW eller SSB.

Vel, her er hemmeligheten. Morse skal læres i full hastighet. Det er rytme og lydbilder som er viktig. Du lærer ikke tegnene som "prikker og streker", men som mentale "lydbilder", på samme måte som man lærer å snakke som barn. Hvor vanskelig er det å lære et språk som kun har 30-40 ord ? Kast alle morsetegn-tabeller og lure huskereglene rett i bøtta, de vil ganske snart motarbeide deg kraftig. Det skal ikke finnes assosiasjoner mellom "prikker og streker", og morsetegn. Å oversette tegninger av tegn til bokstaver tar mye tid, og er årsaken til at man ikke kommer over disse såkalte hastighets platåene. Da må man i prinsippet lære alt fra bunnen av for å komme videre. Disse platåene eksisterer ikke om man lærer det på rette måten. Hører man lydbildet til tegnet "L", så skal det umiddelbart dukke opp en "L" for ditt indre øye, ikke prikker og streker eller rare ordspill. For å illustrere litt hvor man havner, så kan jeg si at dersom jeg ser tre streker og en prikk på et papir, så må jeg synges dem innvendig for å skjønne hvilken bokstav det er. I mitt hode finnes det ingen relasjoner mellom prikker og streker, og bokstaver. Jeg aner virkelig ikke hvor mange prikker og streker det er i hvilke tegn.

Hva er så full hastighet ? Vel, for å greie kravet idag, så må jeg vel si 60 tegn pr. minutt. Når dette kravet faller bort, så vil jeg si at kanskje 80-90 er en bedre hastighet å sikte etter. Det er en passe komfortabel hastighet, mange ligger akkurat der, samtidig så vil farten krype oppover mot 120 helt av seg selv etterhvert som man kjører CW. Det er hverken lettere eller verre å lære morse i 90 takt enn det er i 60 takt, så lenge du ikke er nedtyngt av gamle fordommer om hvor vanskelig alt er når det går fortere. Noe særlig under 60 er ikke tilrådelig, da rytmen og lydbildene ikke eksisterer lenger. 25 tegn pr. minutt er bortkastet tid. Ingen bruker det på lufta, det tar uutholdelig lang tid å gjennomføre en qso, og er for de fleste svært vanskelig å forstå. Mener du at 25 er en passe hastighet, så foreslår jeg at du finner på noe annet å gjøre istedenfor.

Rytmen og lydbildet til et morsetegn endrer seg selvfølgelig med hastigheten, og på ett punkt blir alt uforståelig. Da jeg drev og lærte morse i 70 takt, syntes jeg 40 tegn pr. minutt var svært vanskelig, 60 til 80 var ok, 90-100 var svært vanskelig og 120 i tillegg til 25 takt var fullstendig uleselig. Jeg har aldri svettet så mye som da jeg tok 40 takt prøven i telegrafi, mens 60 var enkelt. Sånn er det fremdeles, men nå begynner 60 å bli vanskelig å lese for meg, samtidig som 200 er det. Kaller du meg opp på lufta med 25 takt så svarer jeg nok ikke. Ikke fordi jeg er arrogant, men fordi jeg ikke skjønner hva du sier. For meg høres det ut som om noen tuner opp antennen sin.

Så, hvordan gjør man dette nå da, lære i full hastighet ? Metoden jeg her snakker om kalles for Koch metoden, og er basert på noe en psykolog gjorde på 30 tallet. Man tar for seg et par tre tegn, spiller dem av i tilfeldig rekkefølge i den hastigheten de skal brukes, og skriver dem ned. Hold på i fem minutters økter en halvtimes tid hver dag. Når du føler du har fått det ca 90 % riktig i en økt, så legger du til et par nye tegn. I løpet av to uker kan man være ferdig. Det fine med denne metoden er at selv etter første kveld, så sitter det et par tre tegn brent inn i nervebanene i hjernen, og du aldri blir kvitt dem. Du leser dem som en refleks handling i full hastighet, straks du hører dem, for alltid. Så er du bare halvveis interessert, bær over med meg og lær deg tre tegn, og se hvor det fører hen.

LA5EKA's 1. postulat: Koch metoden er den eneste sanne vei for å lære morse, alt annet er vås og lureri.

LA5EKA's 2. postulat: Å motta telegrafi, hvis lært riktig, er en ren refleks handling.

LA5EKA's 3. postulat: Alle kan lære morse, alt fra en firåring til en 90 årig slagpasient.

Så rent praktisk, hvordan gjøres dette ? Jo, jeg brukte et program som heter MorseCat som jeg fant på webben. Det finnes mange programmer man kan bruke, finn det som passer deg. Styr unna de som koster penger og lover gull og glitter. G4FON's "Koch Method CW Trainer" er et ypperlig program som også har støtte for egendefinerte tegn (norske). Jeg satte MorseCat til en

hastighet av 70 tegn pr. minutt, aldri saktere, og ikke noe unormalt langt opphold mellom tegnene. MorseCat startet med 5 tegn i første leksjon. Jeg lyttet noen ganger til hvert tegn, til jeg mente jeg kunne kjenne det igjen. Deretter satte jeg programmet til å sende meg tilfeldige grupper på 5 og 5 tegn, bestående av disse nye bokstavene og tallene MorseCat foreslo. I seks minutters økter skrev jeg ned hvert tegn etterhvert som jeg hørte det. Stressende til å begynne med, spesielt fordi MorseCat insisterte på at jeg skulle lære hele 5 tegn allerede i første økt, men etter noen økter begynte det å løsne. Jeg drev på slik til jeg hadde mer enn 90% riktig hver gang. Det tok mer enn en halvtime, men det var nok fordi det var 5 nye tegn på en gang. Da jeg kom på jobb dagen etterpå var jeg overlykkelig. Jeg hadde lært 5 morsetegn, og kunne forstå de straks jeg hørte dem, i full hastighet. Jeg bestemte meg for å prøve litt til, og enda litt, og enda litt til... Før jeg visste ordet av det kunne jeg hele regla. Seks uker, en halvtime annen hver dag, og jeg var QRV på CW. Noen dager var tyngre enn andre, men ikke gi opp, slik er det for alle. Jeg kunne nok gjort det raskere, men hvorfor stresse ?

På slutten begynte jeg også å trene på klartekst, noe som er MEGET VIKTIG. Det var en tabbe at jeg ikke begynte med det før, siden klartekst har en litt annen rytme enn kodegrupper. Det er nok lurt å sette sammen små ord av de tegnene man kan, og trene på dem. Når man tar imot klartekst, er den verste biten at du begynner å gjette på hvilket ord som kommer. Viser det seg å være et annet ord enn du trodde, så går du fullstendig på trynet. Det eneste som hjelper mot dette er å stresse ned, og trene mer. Gjerne med tekst du ikke forstår, norske ord baklengs for eksempel. Tilslutt vil jeg mane dere til å motstå fristelsen til å bruke virkelige CW qso'er på luften som treningsmateriale. Det er mye dårlig CW å høre, mye feilslag, mange rare hastigheter og nøklingskarakteristikker. For at denne metoden skal fungere, så må CW'en være perfekt sendt og nøklingen forutsigbar. Tilslutt sitter det i ryggmargen, og da er det ingen sak å ta imot signaler live på luften, med både qsb og 50% feilslag.

Vel, så enkelt kan det altså gjøres. Vil man, så kan man. Gøy er det også. Da gjenstår det bare å si lykke til, og er du litt bekymret for å tabbe deg ut på din første ekte CW qso, så sender du meg en email og vi avtaler en "hemmelig" frekvens på alt fra 160m til 70cm, der det skal være meg en sann glede å være din første kontakt på CW !

AR DE LA5EKA TU SK EE

Linker til programmer og mer info på: <http://break.org/la5eka>
Email: la5eka@break.org